

ՄԻՔԱՅԵԼ ՍԵՐՈՔԻ ՄԱՐԴՈՒՄՅԱՆ, *տ.գ.թ., դոցենտ*

ՀՊՏՀ կոմերցիայի և բիզնեսի կազմակերպման ամբիոնի վարիչ

ԼԻԱՆԱ ՄՅԵՐԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ, *տ.գ.թ., դոցենտ*

ՀՊՏՀ կոմերցիայի և բիզնեսի կազմակերպման ամբիոն

ԲԻԶՆԵՍԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԿՈՐՊՈՐԱՏԻՎ ՁԱԽՈՂՄԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Կազմակերպություններում կառավարչական հաշվառման կարևոր տարրն է փուլ է համարվում վերլուծությունը, որը համարվում է ֆինանսական կայունության վերահսկման գործում հիմնավորված և որակյալ որոշումների ընդունման համար գործիք: Կա տեսակետ, որ կազմակերպության ֆինանսական կայունության վերլուծությունը, համարվելով ֆինանսական վիճակի վերլուծության կարևոր գործընթաց՝ պետք է վերածվի ֆինանսական ռազմավարության հիմնավորման ակտիվ գործիքի և դառնա ֆինանսական գործընթացների օպերատիվ կարգավորման ու կորոպիանցման միջոց¹:

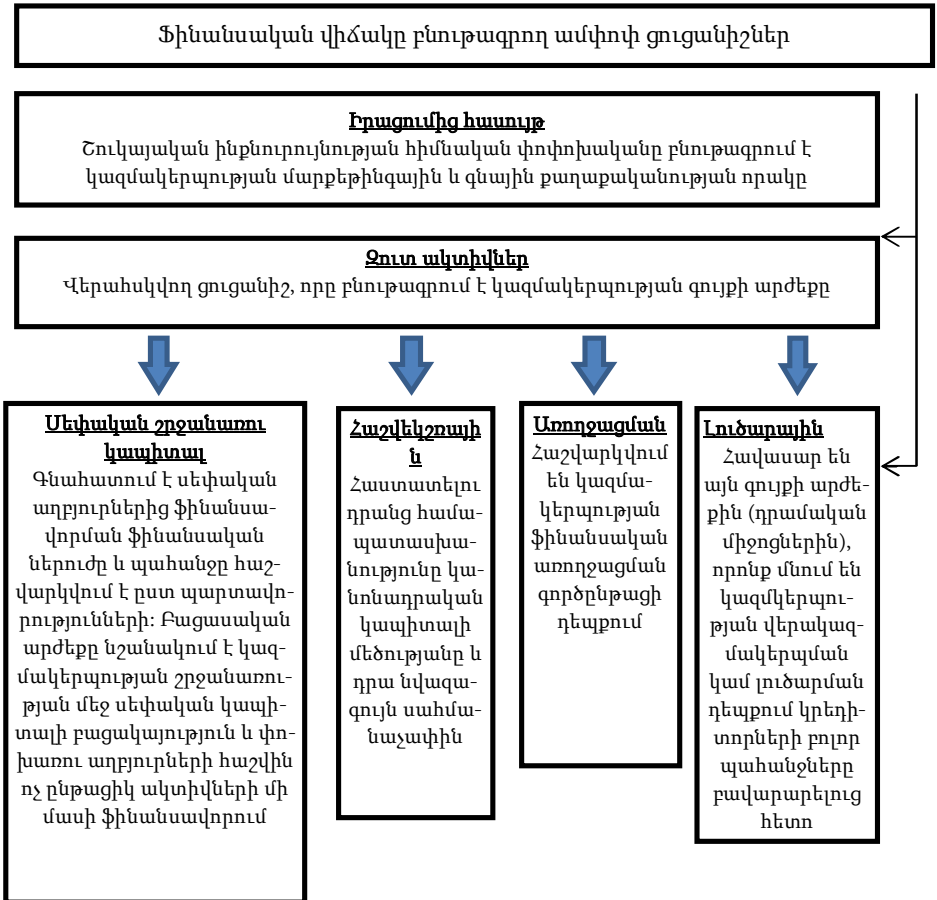
Ֆինանսական կայունության վերլուծության մեթոդների կիրառումը գործնականում պետք է ապահովի հետևյալ գործառնությունները՝

- ֆինանսական ռեսուրսների ապահովվածության և գործունեության արդյունավետության տեսանկյունից կազմակերպության ֆինանսական վիճակի հետազոտում,
- ֆինանսատնտեսական գործունեության թերությունների օպերատիվ բացահայտում,
- ֆինանսական ռեսուրսների օգտագործման բարելավման ուղղությունների որոշում և տվյալ կազմակերպության զարգացման արդյունավետ ռազմավարության հիմնավորում:

Ֆինանսական կայունության ապահովման համար կազմակերպության անհրաժեշտ է ապահովել նորմալ գործունեության համար բոլոր անհրաժեշտ պայմաններով, մասնավորապես՝ ձևավորել և օգտագործել կապիտալը այնպես, որպեսզի եկամուտները միշտ գերազանցեն ծախսերը՝ միաժամանակ ապահովելով պահանջվող վճարունակությունը: Հարկ է նշել, որ ընդունվող ֆինանսական որոշումների հիմնավորվածությունն ու կառավարչական խնդիրների կատարման հաջողությունն ուղղակիորեն կախված են կազմակերպության փաստացի ֆինանսական վիճակի ամբողջական բնութագրից:

¹ Мельник М.В. Организация системы внутреннего аудита и контроля в крупных организациях // Аудиторские ведомости. 2012. № 1-2. ст. 118-134.

Գծապատկեր 1-ում ներկայացած են ֆինանսական վիճակը բնութագրող ամփոփ ցուցանիշները:

Գծապատկեր 1. Ֆինանսական վիճակը բնութագրող ամփոփ ցուցանիշների ընդհանրացված մոտեցում¹

Կազմակերպության պարտավորությունները մարելու կարողության գնահատման համար կիրառվում են վճարունակության ցուցանիշներ¹: Կազմա-

1 Казакова Н.А. Управленческий анализ и аудит компании в условиях кризиса. М.: Дело и сервис, 2010. 304 с. Михнюк И. Антикризисная диагностика предприятия// Анти-кризисное управление. Ежемесячная газета. 2010. № 6 (24), стр.12–13.

կերպության վճարունակությունը սուբյեկտի տնտեսական գործունեության կարողությունն է ժամանակին մարելու իր կրեդիտորական պարտավորությունները: Վճարունակությունը համարվում է կազմակերպության ֆինանսական կայունության հանգուցային նշաններից մեկը²:

Կազմակերպության վճարունակությունը, ըստ որոշ տեսակետների³, բաղկացած է հետևյալ գործոններից՝

1. ակտիվների առկայություն (գույք և դրամական միջոցներ), որոնք բավարար են կազմակերպության ունեցած բոլոր պարտավորությունները մարելու համար,
2. տնօրինած ակտիվների իրացվելիության աստիճանը բավարար է, որպեսզի դրանք փոխարկվեն պարտավորությունները մարելու համար բավարար գումարի դրամական միջոցների:

Հարկ է նկատել, որ վերը բերված առաջին գործոնի վերլուծության դեպքում ուսումնասիրվում է կազմակերպության մոտ գուտ, սեփական ակտիվների առկայությունը: Եթե կազմակերպության սեփական ընթացիկ ակտիվները բացասական են, այսինքն՝ սեփական կապիտալով ապահովվածությունը բավարար չէ, ապա կազմակերպությունը չի կարող վճարել իր բոլոր պարտավորությունները, քանի որ պարտավորությունների գումարը այս դեպքում կգերազանցի կազմակերպության բոլոր ակտիվների գումարը: Նման կազմակերպությունը կարող է վճարունակ լինել կարճաժամկետ փուլում, վճարել ընթացիկ պարտքերը, բայց երկարաժամկետ փուլում մեծ է սնանկանալու հավանականությունը:

Ֆինանսական կայունության ախտորոշման մոտեցումների վերլուծության հիման վրա հնարավոր է դառնում հստակեցնել վճարունակության առավել կիրառելի մեթոդները: Ֆինանսական կառավարման դոկտրինային համապատասխան ֆինանսապես կայուն կազմակերպությունը պետք է լինի վճարունակ: Գործնականում ֆինանսական կայունության մասին հնարավոր չէ դատել առանց վերլուծելու կազմակերպության վճարունակությունը: Կազմակերպության կայուն ֆինանսական վիճակը պայմանավորված է ազդող գործոնների վերահսկողության արդյունավետ համակարգերի առկայությամբ, որոնք էլ բնութագրում են տնտեսական գործունեության արդյունքները:

Կազմակերպության ֆինանսական կայունության գնահատումը հատուկ չափանիշների և դրանք բնութագրող ցուցանիշների հետազոտումն է, ինչը

1 Виноходова А.Ф., Марченкова И.Н. Методика оценки платежеспособности предприятия // Фундаментальные исследования. – 2009. – № 1 ст. 53-54.

2 Бочаров В.В. Финансовый анализ Краткий курс. 2-е изд. — СПб.: Питер, 2009. ст. 18-32.

3 Антикризисное управление / рук. авт. колл, проф. И. К. Ларионов. – [6-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Дашков и К, 2009. ст. 17-18.

տալիս է ֆինանսական վիճակի վերաբերյալ օբյեկտիվ պատկեր: Վերլուծության արդյունքները հնարավորություն են ընձեռում բացահայտել գոյություն ունեցող և միայն հետազոտությամբ նկատված խնդիրները և հետևաբար դրանց լուծման համար հրավիրել ղեկավար անձնակազմի ու սեփականատերերի ուշադրությունը:

Բացարձակ ցուցանիշները հնարավորություն են տալիս որոշել, թե միջոցների ինչ աղբյուրներ են օգտագործվում պաշարների ֆինանսավորումն իրականացնելու համար:

Արտադրական կազմակերպություններում արտադրության գործընթացում տեղի է ունենում պաշարների, ապրանքանյութական արժեքների անընդհատ համալրում: Այդ պայմաններում օգտագործվում են ինչպես սեփական կապիտալը, այնպես էլ փոխառու կապիտալը, մասնավորապես կարճաժամկետ և երկարաժամկետ փոխառություններն ու վարկերը:

Հայ տնտեսագետ գիտնականներից ֆինանսական կայունության բացարձակ գնահատման իրենց մոտեցումներն են առաջարկել Ա. Բայադյանը¹ և Ա. Մաթևոսյանը²: Մասնավորապես, Ա. Մաթևոսյանի տեսակետում շեշտադրվել են ֆինանսական կայունության կարճաժամկետ, ընթացիկ և երկարաժամկետ տեսակները: Կազմակերպության ֆինանսական կայունության բարձրացման միջոցառումների մշակման և համալիր վերլուծության իրականացման նպատակով կարևորվում են հարաբերական ցուցանիշները: Ֆինանսական կայունության ցուցանիշների ընտրությունը պայմանավորված է կազմակերպությունների ճյուղային պատկանելիությունից, որում գլխավոր դեր են խաղում սեփական ընթացիկ ակտիվներով ապահովվածությունը, փոխառու կապիտալը, սեփական կապիտալի շարժունակությունը:

Վճարունակության և ֆինանսական կայունության փոխկապակցության համատեքստում կարևոր է Դ. Դյուրանի կողմից առաջարկված մոտեցումը: Վերջինս հաշվարկվում է աղյուսակ 1-ում ներկայացված ցուցանիշների միջոցով, ըստ որոնց վարկանշային գումարային գնահատականների՝ կատարվում է հետազոտվող կազմակերպությունների վճարունակության դասակարգում:

Ըստ Դ. Դյուրանի՝ իրենց վճարունակության գնահատականին համապատասխան կազմակերպությունները դասակարգվում են հետևյալ խմբերում.

- առաջին խմբում ներառվում են բարձր ֆինանսական կայունություն ունեցող կազմակերպությունները, որոնք վստահություն են ներշնչում

1 Բայադյան Ա. Հ., Ձեռնարկությունների ֆինանսական դրության գնահատումը, Եր., «Ստոլիկ», 2002, էջեր 41-52:

2 Ֆինանսական կառավարման հիմնախնդիրները ՀՀ արդյունաբերական կազմակերպություններում,/.Աշոտ Մաթևոսյան, Եր., «Ոսկան Երևանցի», 2011, էջեր 38-41:

- փոխառու միջոցների վերադարձման հարցում,
- Երկրորդ խմբում ներառվում են կազմակերպությունները, որոնցում առկա է պարտավորությունների գծով որոշակի ռիսկ, բայց դրանք դեռևս չեն դիտարկվում ռիսկային,
- Երրորդ խմբում ներառվում են խնդրահարույց կազմակերպությունները,
- չորրորդ խմբում ներառվում են սնանկացման բարձր ռիսկ ունեցող կազմակերպությունները, որոնց վիճակը չի կայունացել նույնիսկ ֆինանսական առողջացման միջոցառումներ ձեռնարկելուց հետո,
- բարձր ռիսկայնություն ունեցող կազմակերպությունները, որոնք գործնականում սնանկ են:

Աղյուսակ 1

Ըստ վճարունակության մակարդակի կազմակերպության դասակարգման՝ Դ.Դյուրանի մոտեցումը¹

Ցուցանիշը	Ըստ միջակայքերի վճարունակության դասերը				
	I դաս	II դաս	III դաս	IV դաս	V դաս
Ակտիվների շահութաբերություն, %	30 % և ավելի - 50 բալ	29,9–20 % - (49,9–35 բալ)	19,9–10 % - (34,9–20 բալ)	9,9–1 % - (19,9–5 բալ)	փոքր է 1 % - 0 բալ
Ընթացիկ իրացվելիության գործակից	2,0 և ավելի - 30 բալ	1,99–1,7 - (29,9–20 բալ)	1,69–1,4 - (19,9–10 բալ)	1,39–1,1 - (9,9–1 բալ)	1 և փոքր - 0 բալ
Ինքնավարության գործակից	0,7 և ավելի - 20 բալ	0,69–0,45 - (19,9–10 բալ)	0,44–0,3 - (9,9–5 բալ)	0,29–0,2 - (5–1 բալ)	փոքր է 0,2 - 0 բալ
Դասերի սահմանային միջակայքերը	100 բալ	99–65 բալ	64–35 բալ	34–6 բալ	0 բալ

Իրացվելիության և ֆինանսական կայունության փոխկապակցության համատեքստում համեմատական վերլուծության նպատակով կարևոր են համարում Լ. Դոնցովայի և Ն.Նիկիֆորովայի մոտեցումը, որը հիմնված է աղյուսակ 2-ում բերված ցուցանիշների և դրանց փաստացի նշանակություններին համապատասխան տրվող բալային գնահատականների, ինչպես նաև տարանջատվող ռիսկի հինգ դասերի վրա: Նրանց գումարային բալային գնահատման մոտեցմամբ սահմանվում են ռիսկայնության հինգ դասեր.

1-ին դաս՝ ֆինանսական կայունության լավ պաշար ունեցող կազմակերպություններ, ինչը վստահություն է ներշնչում փոխառու միջոցների վերադարձման առումով,

1 Платежеспособность (Методика Д. Дюрана) [Электронный ресурс] / <http://investment-analysis.ru/metodFSA2/duran-solvency.html> (дата доступа 07.04.2013).

- 2-րդ դաս՝ կազմակերպություններ, որոնք դրսևորում են պարտավորությունների գծով որոշակի ռիսկ, բայց որպես ռիսկային դեռևս չեն դիտարկվում,
- 3-րդ դաս՝ խնդրահարույց կազմակերպություններ, որոնց տրված փոխառու միջոցների դիմաց տոկոսագումարների լրիվ ստացումը կասկածելի է,
- 4-րդ դաս՝ կազմակերպություններ, որոնք ունեն սնանկացման բարձր ռիսկ, նույնիսկ ֆինանսական առողջացման միջոցառումներ ձեռնարկելու դեպքում,
- 5-րդ դաս՝ սկզբունքորեն ֆինանսապես անկարողունակ կազմակերպություններ:

Աղյուսակ 2

Կազմակերպությունների ֆինանսական կայունության Լ.Դեմցովայի և Ն.Նիկիֆորովայի գումարային բալային գնահատման մոտեցումը¹

	Ցուցանիշը	Ըստ չափանիշների դասերի սահմանները				
		I	II	III	IV	V
1	Բացարձակ իրացվելիության գործակից	0,5 և ավելի = 20 բալ	0,4 = 16 բալ	0,3 = 12 բալ	0,2 = 8 բալ	0,1 = 4 բալ
2	Կրիտիկական գնահատման գործակից	1,5 և ավելի = 18 բալ	1,4 = 15 բալ	1,3 = 12 բալ	1,2-1,1 = 9-6 բալ	1,0 = 3 բալ
3	Ընթացիկ իրացվելիության գործակից	2 և ավելի = 16,5 բալ	1,9-1,7 = 15-12 բալ	1,6-1,4 = 10,5-7,5 բալ	1,3-1,1 = 6-3 բալ	1 = 1,5 բալ
4	Ֆինանսական անկախության գործակից	0,6 և ավելի = 17 բալ	0,59-0,54 = 16,2-12,2 բալ	0,53-0,43 = 11,4-7,4 բալ	0,47-0,41 = 6,6-1,8 բալ	0,4 = 1 բալ
5	Մեփական ֆինանսավորման աղբյուրներով ապահովվածության գործակից	0,5 և ավելի = 15 բալ	0,4 = 12 բալ	0,3 = 9 բալ	0,2 = 6 բալ	0,1 = 3 բալ
6	Պաշարների և ծախսերի ֆինանսավորման մասով ֆինանսական անկախության գործակից	1 և ավելի = 13,5 բալ	0,9 = 11 բալ	0,8 = 8,5 բալ	0,7-0,6 = 6,0-3,5 բալ	0,5 = 1 բալ
Դասերի նվազագույն սահմանները		100	85,2 - 66	63,4 - 56,5	41,6 - 28,3	14

Ներկայացվածով հանդերձ՝ նշենք, որ վարկանշման նմանաբնույթ մոտեցումները հնարավորություն են ընձեռում իրականացնել ճյուղային կտրվածքով համեմատական վերլուծություններ և վեր հանել տվյալ ճյուղի կազմակերպություններին բնորոշ ուժեղ և թույլ կողմերը: Բայց և այնպես նոր մոտե-

1 Донцова Л.В., Никифорова Н.А. Анализ бухгалтерской отчетности. М.: Издательство «Дело и сервис», 2004. 336 с.

ցումների մշակումը և գործնական կիրառումը վերափոխվող տնտեսական հարաբերությունների շրջանակներում մնում է խիստ հրատապ և արդիական:

ԲԻԶՆԵՍԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԿԱՆԽԱՏԵՍՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԿՈՐՊՈՐԱՏԻՎ ԶԱՆՈՂՄԱՆ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՄԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

ՄԻՋԱՅԵԼ ՍԵՐՈԲԻ ՄԱՐԴՈՒՄՅԱՆ, տ.գ.թ., դոցենտ

ՀՊՏՀ կոմերցիայի և բիզնեսի կազմակերպման ամբիոնի վարիչ

ԼԻԱՆԱ ՄԵՐՈՎՆԱ ԶԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ, տ.գ.թ., դոցենտ

ՀՊՏՀ կոմերցիայի և բիզնեսի կազմակերպման ամբիոն

Համառոտագիր: Ֆինանսական կայունության գնահատման հիմնախնդիրները դասվում են ոչ միայն զուտ ֆինանսական, այլև ընդհանուր տնտեսական բնույթի կարևոր հիմնախնդիրների թվին, քանի որ ֆինանսական ցածր կայունությունը կարող է հանգեցնել ոչ միայն կազմակերպության զարգացման, այլև դրա ընթացիկ գործունեության ֆինանսավորման համար միջոցների սղության անվճարունակության, կամ սննկացման, այսինքն բիզնեսի ձախողման: Ուստի կազմակերպության ֆինանսական կայունության սահմանների որոշումը դասվում է բիզնեսի ձախողման կանխարգելման առավել կարևոր և հրատապ լուծումներ պահանջող տնտեսական խնդիրների թվին:

Բանալի բառեր. *ֆինանսական կայունություն, վճարունակություն, իրացվելիություն, բիզնես ձախողում, ֆինանսական ռեսուրսներ, ֆինանսական կայունություն, ակտիվներ, հասույթ:*

АНАЛИЗ И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ БИЗНЕСА КАК ИНСТРУМЕНТ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ НЕУДАЧ

МИКАЕЛ СЕРОБОВИЧ МАРДУМЯН, к.э.н., доцент

заведующий кафедрой коммерции и организации бизнеса АГЭУ

ЛИАНА МГЕРОВНА АЙРАПЕТАН, к.э.н., доцент

кафедрой коммерции и организации бизнеса АГЭУ

Аннотация: Проблемы оценки финансовой устойчивости относят к числу не только чисто финансовых проблем, но и к числу проблем важного общеэкономического характера, поскольку низкая финансовая устойчивость

может привести как к недостатку средств для развития организации, так и к недостатку средств для финансирования ее текущей деятельности, к неплатежеспособности или банкротству, то есть к неудачам в бизнесе. Следовательно, определение границ финансовой устойчивости организации следует отнести к числу наиболее важных экономических проблем, требующих срочного решения и связанных с предотвращением неудач в бизнесе.

Ключевые слова: *финансовая устойчивость, платежеспособность, ликвидность, бизнес-неудача, финансовые ресурсы, активы, прибыль.*

THE ANALYSIS AND FORECASTING OF THE FINANCIAL STABILITY OF BUSINESSES AS TOOLS TO PREVENT BUSINESS FAILURES

MIKAEL SEROB MARDUMYAN, *Ph.D. in Economics, Associate Professor*
Head of the Department of Commerce and Business Organization
Armenian State University of Economics

LIANA MHER HAYRAPETYAN, *Ph.D. in Economics, Associate Professor*
Department of Commerce and Business Organization
Armenian State University of Economics

Abstract: The issues of the assessment and/or appraisal of financial stability are referred not only to mere financial issues, but also to the important issues that are of general economic nature, since the insufficient level of financial stability could not only retard the growth of company but also could create lack of resource to finance the existing operations, insolvency or bankruptcy, i.e. business failure. Hence, defining the boundary of the financial stability is considered as one of the most crucial and urgent economic issues to be addressed to prevent business failure.

Keywords: *Financial stability, solvency, liquidity, business failure, financial resources, assets, profit.*